

KRZYSZTOFORY

Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa

36

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa

Kraków 2018

Recenzenci zeszytu nr 36 / Reviewers of Volume No. 36

MHK: Wojciech Baliński, Monika Bednarek, Elżbieta Firlet, Ewa Gaczoł, dr Piotr Hapanowicz, Klaudia Kaczmarczyk, dr Iwona Kawalla-Lulewicz, Marta Marek, Janusz T. Nowak, Piotr Opaliński, Jacek Salwiński, Magdalena Smaga, Joanna Strzyżewska, dr Andrzej Szoka, Maria Zientara, dr Jacek Zinkiewicz
oraz / and

prof. Michał Baczkowski (UJ), prof. Wojciech Bałus (UJ), prof. Czesław Brzoza (UJ), prof. Jacek Chrobaczyński (UP w Krakowie), dr Janusz Firlet (Zamek Królewski na Wawelu), dr hab. Łukasz Gawęł (UJ), prof. Dariusz Kosiński (UJ), dr Marta Wardas-Lasoń (AGH), dr Konrad Meus (UP w Krakowie), dr hab. Janusz Mierzwa (UJ), prof. Piotr Mikietyński (UJ), dr Michał Pręgoski (Politechnika Warszawska), dr hab. Paweł Rodak (Uniwersytet Paris-Sorbonne), prof. Mariusz Wołos (UP w Krakowie), dr hab. Marek Zgórniak (UJ)

Redaktor / Editor: Anna Biedrzycka

Projekt graficzny / Graphic Design: Monika Wojtaszek-Dziadusz

Tłumaczenie na język angielski / Translation into English: Michał Szymonik

Ilustracje / Illustrations:

Archiwum Narodowe w Krakowie (ANK), Archiwum Towarzystwa Sztuk Pięknych w Krakowie, Biblioteka Jagiellońska (BJ), Biblioteka Narodowa (BN), Biblioteka Naukowa PAN i PAU w Krakowie (BN PAN i PAU), Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (MHK), Muzeum Narodowe w Kielcach, Muzeum Narodowe w Krakowie (MNK), Muzeum Narodowe w Warszawie (MNW), Muzeum Śląska Cieszyńskiego, Österreichischen Staatsarchiv, oddział Kriegsarchiv; archiwa rodzinne Elżbiety i Krzysztofa Malinowskich, rodziny Wolnych, Wiesława Bielaka, Jacka Golańskiego, Pawła Guzika, Bogusława Micińskiego, Andrzeja Micińskiego, Bożeny Sobuckiej
oraz / and:

Elżbieta Firlet, Janusz Firlet, Jacek Golański, Grzegorz Jezowski, Andrzej Janikowski, Tomasz Kalarus, Piotr Ligier, Witold Migal, Jakub Michał Niebylski, Mateusz Niemiec, Piotr Opaliński, Paweł Suchanek, Łukasz Szatanek, Kinga Tarasek

Skład, przygotowanie do druku / Typesetting: Jacek Łucki

ISSN 0137-3129

© Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Kraków, 2018

Wydawca / Publisher:

Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Rynek Główny 35, 31-011 Kraków
www.mhk.pl

www.mhk.pl/krzysztofory

Nakład: 500 egz. / An edition of 500 copies

Druk / Print: Drukarnia Legra

Rocznik jest wpisany do wykazu czasopism naukowych prowadzonego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (część B, poz. 835). Pierwotną wersją czasopisma jest wersja drukowana / The annual is listed in the register of research periodicals kept by the Ministry of Science and Higher Education (Part B, item 835). The periodical originally comes out in print

Rada Naukowa czasopisma Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa / Scientific Council of the *Krzysztofory. Scientific Bulletin of the Historical Museum of the City of Kraków*:

PROF. DR HAB. ZDZISŁAW NOGA (przewodniczący / President) (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie / Muzeum Historyczne Miasta Krakowa)

DR ANTONI BARTOSZ (Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie)

PROF. DR HAB. JACEK CHROBACZYŃSKI (Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie)

DR PÉTER FARBAKY (Budapesti Történeti Múzeum, Węgry)

DR HAB. JACEK GAUDECKI (Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie)

DR HAB. JACEK GÓRSKI (Muzeum Archeologiczne w Krakowie)

PROF. DR HAB. DARIUSZ KOSIŃSKI (Uniwersytet Jagielloński)

PROF. DR HAB. PIOTR KRASNY (Uniwersytet Jagielloński)

DR HAB. ANNA NIEDŹWIEDŹ (Uniwersytet Jagielloński)

PROF. DR HAB. JACEK PURCHLA (Uniwersytet Jagielloński / Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie)

DR VOLKER RODEKAMP (Stadtgeschichtliches Museum Leipzig, Niemcy)

Kolegium Wydawnicze Muzeum Historycznego Miasta Krakowa / Editorial Board of the Historical Museum of the City of Kraków:

MICHAŁ NIEZABITOWSKI (przewodniczący / President)

MARCIN BARAN

ANNA BIEDRZYCKA

ELŻBIETA FIRLET

EWA GACZOŁ

DR PIOTR HAPANOWICZ

PROF. DR HAB. ZDZISŁAW NOGA

WACŁAW PASSOWICZ

JACEK SALWIŃSKI

JOANNA STRZYŻEWSKA

DR ANDRZEJ SZOKA

MARIA ZIENTARA

Redaktor naczelny / Editor-in-chief:

MICHAŁ NIEZABITOWSKI

Elżbieta Błazewska (1944–2018)

Informacja o autorze: historyk, emerytowany zastępca dyrektora ds. naukowych Muzeum Historycznego Miasta Krakowa, <https://orcid.org/0000-0002-0036-8986>

Information about the author: historian, retired Deputy Scientific Director of the Historical Museum of the City of Kraków, <https://orcid.org/0000-0002-0036-8986>

Z wielkim żalem i smutkiem przyjęliśmy wiadomość o jakże przedwczesnej śmierci naszej koleżanki mgr Elżbiety Błazewskiej, dla przyjaciół po prostu Eli. Stało się to tak nagle, niespodziewanie, że trudno było uwierzyć, iż Ona – jak pięknie mówił w słowie pożegnalnym kapelan Stowarzyszenia Historyków Sztuki ks. prof. Andrzej Witko – nigdy niespiesząca się, zawsze ze spokojem patrząca na ulatujące minuty, teraz tak nagle i nieoczekiwanie przyspieszyła. Powszechnie lubiana i podziwiana za wnikliwe znanstwo nie tylko nowożytnego rzemiosła artystycznego, ale również wielu obszarów sztuki, zda się odległych od głównego nurtu jej zainteresowań, zawsze chętnie służyła swoim bogatym doświadczeniem potrzebującym pomocy koleżankom i kolegom.

Delikatnej struktury, zdawałoby się krucha, była nadspodziewanie silna w pokonywaniu trudów codziennej, nie zawsze sprzyjającej rzeczywistości. Niezwykle towarzyska, z łatwością łączyła czas zabawy, koleżeńskich spotkań z obowiązkami związanymi z pracą społeczną i zawodową. W naszej pamięci pozostanie jako osoba kolorowa, zwiewna, dowcipna, wyrozumiała dla ludzkich przywar, zawsze otwarta i chętna do pomocy w łagodzeniu trosk i kłopotów dalszych i bliższych znajomych. Zaprzyjaźniona z nią od wielu lat Joanna Strzyżewska tak ją charakteryzowała: „Cechowała ją niezwykłą wrażliwość na piękno i umiejętność dostrzegania go sprawiła, że kochała świat we wszystkich jego przejawach. Z pietyzmem pochylała się nie tylko nad dziełem sztuki, ale też nad... motylem, którego ulotne piękno uwieczniła podczas wycieczki do Rosji, w Nowogrodzie Wielkim, wstrzymując grupę, nie bacząc na wymagany przez organizatorów zwiedzania pośpiech”.

Urodziła się w krakowskiej rodzinie Leona Knapika i Heleny Knapikowej z domu Piechnik w ostatnim roku okupacji Krakowa przez Niemców – 26 stycznia 1944 roku.

Ojciec, z zawodu kelner, pracował w najwykwintniejszych lokalach międzywojennego i powojennego Krakowa. Do mistrzostwa w zawodzie doszedł drogą podobną do tej, którą tak barwnie opisał Henryk Worcell w *Zaklętych rewirach*. Mama zajmowała się prowadzeniem domu. Dzieciństwo miała pogodne, choć powojenna bieda nie omijała też jej domu rodzinnego. Do siedmioklasowej Żeńskiej Szkoły Podstawowej nr 10 przy ulicy Bernardyńskiej w Krakowie uczęszczała w latach 1951–1958. Naukę kontynuowała w VIII Liceum Ogólnokształcącym im. Królowej Wandy przy ulicy Podbrzezie w Krakowie w latach 1958–1962. Szkoła miała ciekawą historię. Powstała w 1905 roku jako Zakład Naukowo-Wychowawczy Heleny Strażyńskiej, od wybuchu I wojny światowej funkcjonowała jako Gimnazjum Żeńskie, zaś od 1918 roku jako Państwowe Gimnazjum Żeńskie we własnym budynku wybudowanym

w 1935 roku przy ulicy Oleandry. W 1949 roku szkołę eksmitowano z jej budynku na ulicę Podbrzezie, gdzie funkcjonowała do likwidacji w 1962 roku. W tej szkole złożyła egzamin maturalny w 1962 roku. W tym też roku podjęła studia na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunku historia sztuki. W czasie studiów nie stroniła od aktywności społecznej i sportowej jako czynna członkini Zrzeszenia Studentów Polskich i Akademickiego Związku Sportowego. Studia zwieńczone ocenioną i obronioną z wynikiem dobrą pracą magisterską „Marcin Kober, malarz i portrecista końca XVI wieku” ukończyła w czerwcu 1967 roku. Promotorem pracy był prof. Józef Lepiarczyk. Praca została uznana za na tyle interesujący przyczynek do historii polskiego malarstwa portretowego, że redakcja „Rocznika Krakowskiego” zaproponowała autorce jej druk w nieco skróconej i zmienionej wersji, co też nastąpiło (*Marcin Kober i portrety z jego kręgu*. „Rocznik Krakowski” 1976, nr 47, s. 69–89).

Już kilka miesięcy po obronie pracy magisterskiej, 1 sierpnia 1967 roku, podjęła pracę zarobkową, z braku innych możliwości jako starsza woźna w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego w Collegium Maius. Zgodnie z duchem epoki, jako kobieta pracująca żadnej pracy się nie bała. Po otrzymaniu etatu naukowego w latach 1968–1983 przeszła w tym muzeum wszystkie szczeble kariery – od młodszego asystenta po kustosa.

W roku 1967 zaszła jeszcze jedna ważna zmiana, tym razem w jej życiu osobistym – 22 października poślubiła Alfreda Błazewskiego, technika elektryka. Z tego związku miała syna Dariusza.

Blisko 16-letnia praca w Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego była jednym z najważniejszych etapów w jej życiu zawodowym. Tam poznała gruntownie wszystkie tajniki pracy muzealnej, nabyła ekspercką wiedzę z zakresu sztuki nowożytnej ze szczególnym uwzględnieniem rzemiosła artystycznego. Mistrzowsko opanowała umiejętność naukowego opisu katalogowanych muzealiów. Podejmowane przez nią tematy badawcze miały nie tylko znaczenie erudycyjne, ale również praktyczne. Oto jak charakteryzował jedną z jej prac prof. Zdzisław Żygulski jun.: „Po wojnie studia nad »polskimi kobiercami« przeprowadziły dwie krakowskie historyczki sztuki. W dysertacji doktorskiej, obronionej w 1983 r. na Uniwersytecie Jagiellońskim, Beata Biedrońska-Słotowa zaproponowała oryginalne wyjaśnienie kompozycji ornamentальной (...). Z kolei Elżbieta Błazewska zbadała zachowane i zaginione »dywany perskie, tzw. polskie« ze zbiorów Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego, dokąd dostały się z krakowskiego Kościoła Mariackiego. Obie prace zostały przedstawione na sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki poświęconej sztuce orientalnej, która odbyła się w Krakowie w 1983 r. Niebawem okazało się, jak użyteczne miały być również w praktyce muzealnej i rewindykacyjnej” (cyt. za: *Bezcenny kobierzec – odzyskany*. „Cenne Bezcenne Utracone” 1997, nr 6, s. 8).

Była aktywną członkinią krakowskiego oddziału Stowarzyszenia Historyków Sztuki od roku 1969. W latach 2003–2009 zasiadała w zarządzie tej organizacji. Była też wybierana delegatką na ogólnopolskie zjazdy Stowarzyszenia. Rodowita krakowianka, należała do znawczyń sztuki

i zabytków Krakowa. Nieprzerwanie od 1968 roku była członkinią Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Drugim, tyleż samo ważnym co praca w Muzeum Uniwersytetu etapem jej drogi zawodowej, było zatrudnienie od 1 grudnia 1983 roku w Muzeum Historycznym Miasta Krakowa. Z tą instytucją związała się na ponad 30 lat, do 2009 roku na pełnym etacie i niemal do końca na pół etatu jako kustosz, a po ukończeniu z wynikiem bardzo dobrym Podyplomowych Studiów Muzeologicznych na Uniwersytecie Jagiellońskim (w roku akademickim 1989/1990) jako starszy kustosz w Dziale Historii i Sztuki Krakowa Nowożytnego. W zakresie jej obowiązków była piecza nad wyrobami rzemiosła artystycznego oraz wyodrębnionymi kolekcjami numizmatyki, medalierstwa i zegarów.

Kolekcja zegarów Muzeum Historycznego Miasta Krakowa zapoczątkowana została darem rodziny Miodońskich, która przekazała Muzeum 159 zegarów po zmarłym kolekcjonerze, krakowskim kuśnierzu, Władysławie Miodońskim. W tym samym 1973 roku Muzeum kupiło od rodziny Miodońskich 39 zegarów, wśród których były m.in. zegary kaflowe z XVII wieku, budziki z pierwszej połowy XIX wieku, zbiór zegarów kominkowych o bogatych, stylowych oprawach, złoty zegarek marki Patek, zdobiony emalią z wyobrażeniami Tadeusza Kościuszki i księcia Józefa Poniatowskiego z pierwszej połowy XIX stulecia. Zakup zrealizowano dzięki dotacji celowej Ministerstwa Kultury w wysokości 1,2 mln zł. Kolekcja, stale powiększana nowymi zakupami, z biegiem lat stała jednym z największych tego typu zbiorów w Polsce.

Wszechstronne poznawanie zabytkowych czasomierzy stało się nie tylko jej obowiązkiem służbowym, ale pasją, której poświęcała każdą chwilę wolnego czasu i czasu pracy. Za swoje dzieło życia uważała przygotowanie katalogu zegarów będących w posiadaniu Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Perfekcjonistka, dbała o każdy drobiazg, po wielokroć weryfikowała przyjęte ustalenia, często wzbogacając je o nowe lub bardziej precyzyjnie sformułowane sądy. Charakteryzując jej warsztat badawczy, warto podkreślić, że zajęła się w katalogu nie tylko historią zdobnictwa zegarów – stylu, w jakim wykonano tarcze, wahadła czy obudowy, co jako wytrawnemu historykowi sztuki nie sprawiało jej większych trudności – lecz techniczną stroną działania zegarów. Dzięki wieloletniej współpracy z mistrzami zegarmistrzostwa, Ludwikiem Ostrogą i Michałem Rzepką, udoskonaliła swój warsztat badawczy tak, że jej opracowanie wzbogacone zostało analizą działania „serc” zegarów, czyli ich strony technicznej, mechanizmów odpowiedzialnych za prawidłowe i niezawodne funkcjonowanie. Pracę nad przygotowaniem katalogu poprzedziła wieloletnimi studiami nad dziejami zegarmistrzostwa.

Niebagatelną rolę w doskonaleniu jej warsztatu naukowego miało też uczestnictwo w organizowanych przez Stowarzyszenie Historyków Sztuki objazdach europejskich muzeów. Brała aktywny udział w zjazdach i konferencjach poświęconych zegarmistrzostwu. Na szczególne podkreślenie zasługują jej kontakty i współpraca z muzealnikami z Kłodzka i Torunia. Zwłaszcza niezmiernie ważne były kontakty ze środowiskiem muzealników i historyków sztuki

z Torunia, organizatorami cyklicznych (2001–2008) sesji naukowych poświęconych różnorodnym aspektom sztuki zegarmistrzowskiej. Oczywiście nie ograniczała się jedynie do roli słuchacza, lecz była autorką referatów, z których wiele miało pionierski charakter. I tak w 2004 roku zaprezentowała w Toruniu typologiczny przegląd rodzajów i stylów zegarów domowych konstruowanych od XV do połowy XIX wieku – temat w polskich badaniach historii zegarmistrzostwa podjęty po raz pierwszy. Referat ten, opatrzone licznymi zdjęciami zegarów, także z kolekcji MHK, zamieszczony został w materiałach sesyjnych *Zegary i zegarmistrzostwo w Polsce*, wydanych w Toruniu w 2005 roku (z notą biograficzną). Nie stroniła też od działań o charakterze popularyzatorskim, łącząc klarowność stylu z fachowością. Taki był cykl artykułów publikowanych w latach 1999–2001 na łamach krakowskiej „Gazety Antykwarycznej”. Ten sam charakter ma niezmiernie interesujący artykuł opublikowany w *Poradniku polskiego kolekcjonera* (Kraków 1997), a zatytułowany lapidarnie *Zegary*. Artykuł interesujący zarówno dla wytrawnych kolekcjonerów, jak i dla stawiających pierwsze kroki zbieraczy, miłośników sztuki. Z innych jej publikacji na uwagę zasługują m.in. artykuły poświęcone sztuce Krakowa: *Jeszcze o portalu i drzwiach*

z Izby Pańskiej dawnego ratusza krakowskiego („Krzysztofor. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 1984, z. 11), *Kilka uwag o pierwszym mechanicznym zegarze na wieży Ratusza krakowskiego* („Krzysztofor. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 2007, z. 25), *Sypialnia art déco ze zbiorów Muzeum Historycznego miasta Krakowa. Uwagi o meblach i stylu wnętrza lat dwudziestych* („Krzysztofor. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” 1991, z. 18). Najważniejszym dokonaniem jej życia było, jak to wskazano wyżej, przygotowanie katalogu *Domowe zegary mechaniczne w zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa*. To dzieło podsumowujące jej wieloletnie badania nad kolekcją. Pracowała nad nim do ostatnich dni życia. Zostawiła pracę prawie gotową do druku. Szkoda, że nie dana była jej radość oglądania go w zamkniętej, pachnącej drukarską farbą formie.

Elżbieta Błazewska – Ela – zmarła 17 stycznia 2018 roku, pożegnaliśmy ją 26 stycznia 2018 roku na cmentarzu Rakowickim. Spoczęła w rodzinnym grobowcu. Na zawsze pozostanie w naszej pamięci jako życzliwy, dobry, radosny, człowiek, niezawodna, serdeczna koleżanka. Z jej odejściem kultura polska poniosła dużą stratę.

Cześć Jej pamięci.